

ՀՅՈՒՄԻՍՄԱՅԻՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԻԱՑՅԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԻ

ՀՈԳԵՎՈՐ ԴԱՍԻՆ

ՍՐԲԱԶԱՆ ԵՂԲԱՐՑ Ի ՔՐԻՍՏՈՍ

Որքան էլ հասկանալու ու տիրական լինեն սոցիալական և քաղաքական հակամարտությունները, այնու հանդերձ իրավունքի և արդարության որոշ սկզբունքներ կան, որոնք իրենց բարոյական արժեքով և պատմական խորհրդով համարվելու են սրբազան և ընդհանրական: Եթե ազգային ու միջազգային հարաբերությունների սխառմից վերացվեն աստվածային պատգամներով սերբադործված, հանրամարդկային մոռալով նվիրագործված և բազմադարյան վաղեմիությունամբ օրինականացված այդ արժեքներն ու նորմաները, անխուսափելիորեն կխաբլվեն բարոյական հիմքերը միջմարդկային համակեցության ու եղբայրակցության և մարդկային պատմությունը կհետաշրջվի դեպի նախնադարյան այն Քաոսը, երբ ուժեղի շահը իշխող էր, բռնակալի կամքը՝ օրենք և մարդը գայլ էր մարդու համար՝ Homo homini lupus est:

Մենք Ազգնախոր Կրոնապետն ենք Հայաստանյայց Ազգային Առաքելական Սուրբ Եկեղեցու և ազգային-եկեղեցական մի համայնքի, որը համաշխարհային պատմության մեջ առաջինը հանդիսացավ Քրիստոսի վարդապետությունը ազդովին ընդունելու և այն պետական-համաժողովրդական կրոն դարձնելու գործում: Հայ ժողովուրդը և հայ հոգևորականությունը բյուրավոր տարիներ պաշտել, գուրգուրել և անօրինակ անձնագոհությունամբ պաշտպանել են քրիստոնեական սուրբ հավատի անվթար գոյությունը: Ազգային անկախ պետականության դարաշրջաններում և թե օտար անագորույն բռնակալությունների դաժան լծի ներքո՝ հայ ազգը ու հայ հոգևոր դասը, Ս. Էջմիածնի ազգընտիր հայրապետների գլխավորությամբ, պայքարել են հանուն քրիստոնեա-

կան սիրո վարդապետության, սրբազան հավատի անարատության, մարդկային իրավունքի ու արդարության:

Մենք ալեգարդ Հայրապետն ենք արևելյան հինավուրց մի ժողովրդի, որը հազավոր տարիներ անլուր տառապանքների, անօրինակ նահատակության, հերոսական մարտերի թոհ ու բոհից և ազնիվ աշխատանքի ու հիպսքանչ ստեղծագործությանց բովից անցնելով, կարողացել է արժանապես պահել ու պահպանել ոչ միայն քրիստոնեական կրոնի անարատությունը, այլ և իր ազգային բարոյական առաքինությունները՝ հոգեկան հրաշագործ կորովը, խաղաղ աշխատանքի, արդար վաստակի, ազատ կյանքի, անկախ Հայրենիքի անմար տենչանքը: Այս կորովի ժողովրդի մասին, տարիներ առաջ, ամերիկյան ժողովրդի արդարամիտ զավակ Էնդրու Ուայդը գրել էր. —

«Հայ ազգը ամենաաշխատասեր, ընդունակ, ողջախոհ, բարոյական և նախաձեռնությամբ օժտված ազգն է: Այդ ժողովուրդը մեծագույն առաքինաջան տաղանդի տեր է: Դարեր շարունակ նա կարողացել է պահպանել իր մշակույթը և այն էլ ենթակա այնպիսի հալածանքների, որոնք կտորոբին, կոշնջացնեին որևէ այլ ազգ»:

Մենք Կրոնապետն ենք Հայ Ազգային Առաքելաշնորհ Եկեղեցու, որի հոգևոր դասը դարեր շարունակ խաչը ձեռին ուղղմի դաշտում պաշտպանել է քրիստոնեական կրոնը և հայ ազգի ազատությունն ու հայ Հայրենիքի անկախությունը՝ անձնազոհ կերպով մարտնչելով անիրավության ու բռնության դեմ: Հայ Եկեղեցու Պետր, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, պատմականորեն նվիրագործված սրբազան պարտականություն ունի ծառանալու ու իր ձայնը միշտ լսելի դարձնելու ամենքին ու ամենուրեք, երբ անիրավաբար

ռտնահարվում են Հայ Եկեղեցու և Հայ Ժողովրդի սրբազան իրավունքները:

Ողջ աշխարհին հայտնի է, որ այս Առաքելաշնորհ Եկեղեցու սրբազան իրավանք դեմ և հայ առաքինազարդ ազգի Հայրենիքի, կյանքի ու պատվի հանդեպ անօրինակ վայրագությամբ, հարյուրավոր տարիներ շարունակ, հանցագործել են թուրք պետությունը, թուրք իշխանավորներն ու բռնավորները: Համայն մարդկության հասարակական խղճին ու քաղաքական գիտակցությանը մարտահրավեր կարդալով նրանք եղեռնագործել են ապերասան հանդգնությամբ ու գազանությամբ և... ցարդ անպատիժ մնացել:

Հազարավոր տարիներ առաջ Սինայի սլոբազան բարձունքից աստվածային հզոր ձայնը պատգամեյ է.

«Մի սպանանեք»:

Հազարավոր տարիներ շարունակ, միշտ և ամենուրեք, աստվածային այս մեծագույն պատգամը, որպես ղեկավար սկզբունք, նշվիրագործվել է պետական ու միջազգային սխտեմում: Սակայն, հակառակ տասնաբանյա պատվիրանով սրբագործված աստվածային այս պատգամախոսության, պանթուրքիզմի և պանիսլամիզմի ռազմատենչ երազանքներով հարբեցած Աբդուլ-Համիդներն ու էնվերները, Մուստաֆա-Քեմալներն ու Քյադիմ Կարաբեքիրները սպանդի վերածեցին ամբողջ Հայաստանը, ջարդեցին, սպանեցին հայ ժողովրդի միլիոնավոր զավակներին, սրբախորհող արեցին հազարավոր անմեղ մանուկների, անարգեցին պատիվը հայ մաքրակենցաղ կույսերի, հրկիզեցին բարեպաշտ ազոթավորներին քրիստոնեական տաճարներում:

«Այս ջարդերն ու տեղահանությունները դերազանցում են ամենագազանայինները, որ ցարդ տեղի են ունեցած, ոճիրներից ամենադիվայինը, որ երբևիցե գործադրված կամ երևակայված է համաշխարհային պատմության մեջ», — վկայաբանեց ամերիկյան իրազեկ-ակնաստես դեսպանը Պոլսում՝ արդարախոհ Մորգենտաուն:

Հայ ժողովրդի դեմ դիվային չարամտությամբ կանխատեսված ու նյութված դավերը և անագորույն գազանությամբ կատարված ջարդերն ու տեղահանությունները խիստ նշավակման ենթարկվեցին ամերիկ-

յան ժողովրդի, ինչպես նաև քաղաքակիրթ բազմաթիվ այլ ժողովուրդների կողմից:

«Մի գողանաք»:

Սինայի սրբազան բարձունքներից հազարավոր տարիներ առաջ հնչած աստվածային այս մեծ պատգամը հանդիսանում է հանրային խաղաղ համակեցությունը երաշխավորող սրբագործված օրենք: Սակայն, թուրք կառավարությունը, հակառակ այս պատգամի, մարդկային խիղճն ու իրավահայեցողությունը վիրավորող և ռտնահարող ապերասանությամբ կողոպտեց հայ ժողովրդին, հափրշտակեց հայի Հայրենիքը ու նրա ջարդագերծ զավակներին տարագիր դարձրեց: Ամբողջ մարդկությունը սարսուռաց ի տես քաղաքակիրթ ու խաղաղասեր, աշխատասեր ու աշխատահան հայ ժողովրդի այս անօրինակ հավաքական ջարդի ու տարագրման:

Հայ ժողովրդի Մեծ Եղեռնի այդ օրերին ցասման ու զայրույթի զգացմունքը համակեց նաև ամերիկյան ազնիվ ու մարդասեր ժողովրդին: Եվ իրոք, երբ առիթն ու պատահությունը ներկայացավ, ամերիկյան մեծ ու ազնիվ ժողովրդի ամենալայն զանգվածները խիստամուտ հանդես եկան ի պաշտպանություն հայ ազգի արդար Դատի ու իրավանքի:

Բավական է, սոսկ որպես օրինակ, հիշատակել ու ընդգծել այն համառ ու ազնիվ պայքարը, որ ամերիկյան ժողովուրդը և հոգևորականությունը վարեցին հոգուտ հայ Հայրենիքի, հայ օրինական ու արդար Դատի և ընդդեմ լողանի անիրավ ու անարդար դաշնագրի վավերացման: Ամերիկյան հարյուր և տասը եպիսկոպոսներ Սենատից պահանջեցին մերժել լողանի դաշնագրի վավերացումը, որպես նշան բողոքի Հայ ժողովրդի ու Հայաստանի արդար իրավանք և օրինական պահանջների անտեսման: Կազմակերպվեց «Լողանի դաշնագրի դեմ պայքարող ամերիկյան կոմիտե» և լույս ընծայվեց «Քեմալի ստրկավաճառ շուկան և լողանի դաշնագիրը» խորագիրը կրող հայտնի հրատարակությունը՝ ամերիկյան ժողովրդի ու հոգևոր դասի ակնալոր ներկայացուցիչների աշխատակցությամբ: Այսպիսով ամերիկյան մեր հոգևոր եղբայրներն ի Քրիստոս հավատարիմ եղան Փրկչի սիրո և եղբայրության վարդապետությամբ:

Մեզ մեծագույն մխիթարություն է պատճառում և երախտագիտությամբ համակում այն գիտակցությունը, թե այսօր ևս ամերիկյան ժողովրդի լավագույն զավակները անդավաճան պաշտպանն են հանդիսանում հայ ազգի օրինական ու արդար Դատի:

Առավել ևս ուրախալի էր Մեզ իմանալ, որ ամերիկյան Մեր հոգևոր եղբայրակիցները կազմակերպված հանդես են գալիս ի պաշտպանություն Հայ Դատի երկու հիմնական խնդիրներին — առաջինը՝ թուրքական անագորույն վայրագության դո՛հ շուրջ մեկ միլիոն հայ տարագիրների Հայրենադարձը դեպի Սովետական Հայաստան՝ դեպի իրենց հայրենի անկախ օջախը, և երկրորդ՝ թուրք արյունիզակ-ջարդարար կառավարությունների կողմից հանօրենս բռնագրավված հայ Բնաշխարհի, հայկական տոհմային սրբազան հողերի միացումը ազատ, անկախ, ազգային Հայկական Սովետական Հանրապետությանը։

Հողեր, որոնց նկատմամբ հայ ժողովրդի ունեցած սրբազան իրավունքը հանաչվել է միջազգային-քաղաքական ղեկավարացիաներով, Սեփրի դաշնագրով, Վիլսոնյան իրավարարությամբ, Ազգերի Լիգայի որոշումներով և այլ բազմատեսակ ակտերով ու պակտներով։

Նմե մարդկային խիղճն ու զգացումը ըմբոստանում են ի տես ամեն մի մարդ. արարածի սպանության և պատիժ-հատուցում պահանջում կատարված ոճրագործության համար, կարո՞ղ է միթե նույն այդ մարդկային խիղճն ու զգացումը անտարբեր մնալ և հաշտվել, երբ ռազմա-քաղաքական անօրինակ դադանության դո՛հ են դառնում միլիոնավոր անմեղներ։

Նմե մարդկային իրավազգացումն ու գիտակցությունը ծառանում են ի տես անհատական գույքի հափշտակման, մասնավոր սեփականության գողության, կարո՞ղ են երբեկից նույն այդ մարդկային իրավազգացումն ու գիտակցությունը հաշտվել ի տես մի ամբողջ ժողովրդի հայրենազրկմանը, նրա հայրենի օջախի բռնագրավմանն ու հափշտակմանը։

«Մի գողանա՛ր»։

«Մի սպանանա՛ր»։

Այս սրբազան պատգամներին հակառակ, Մենք, ցավոք սրտի, մեր օրերում ականատես ենք լինում այնպիսի քստմեղի ու վրդովեցուցիչ երևույթների, երբ ոճրագործներն ու հափշտակիչները պատժի փոխարեն քաջալերանքի, օժանդակության ու հովանավորության են արժանանում։

Հյուսիսային Ամերիկայի Միացյալ Նահանգների գործարար շրջանները և ռազմա-քաղաքական ղեկավարներն այսօր, հակառակ վաղեմի նվիրագործված օրենքների, գորավիդ ու պաշտպան են կանգնել ջարդարար, հափշտակիչ ու ոճրագործ թուրք պետությանը, որի ղեկավարների ձեռքերը ներկված են միլիոնավոր հայ, բուրդ, ասորի

ու այլ ազգությունների պատկանող անմեղ զոհերի արյունով։

Քաջալերված ամերիկյան կառավարության ֆինանսա-տնտեսական օգնությամբ և ռազմա-քաղաքական աջակցությամբ, երեկվա թուրք ջարդարարները և ֆաշիստական Գերմանիայի քողարկված գործակիցները այսօր տենդորեն նախապատրաստվում են նոր ոճիրներ գործելու թուրքական մեջլիսի ամբիոնից, ռազմատենչ մամուլի էջերից, ռադիոկայաններից անընդհատ ալարմատական կոչեր են հնչում. թուրք միլիտարիստները անգո-սաքսոն զինակիցների անունից սուր ու սուսեր են ճոճում սովետական մեր մեծ ու խաղաղասեր Հայրենիքի դեմ, Սովետական մեծ Միության դեմ, որի հովանու ներքո այսօր ազատ ու երջանիկ, խաղաղ ու ապահով ապրում են երբեմնի բազմաշարժար հայ ժողովրդի զավակները։

Ամերիկա-թուրքական այսօրվա տնտեսական և ռազմա-քաղաքական գործակցությունը առիթ է ծառայել, որպեսզի ամերիկյան ժուրնալիստ Ռոյ Հովարտը իր թուրքոֆիլական զեղումներին զուգընթաց հայ սըրբազնագույն դատը անարգող այնպիսի հայտարարություններ անի, որոնք իրենց արտառոցությամբ մեծ վիշտ են պատճառում Մեզ՝ հայ ժողովրդի կրոնապետիս և խորին զայրույթ ու բողոք հարուցում հայ ազգի այնքան արնոտված և անցյալի նահատակություններից խոցված սրտում։

Արտասահմանյան հայ թերթերից տեղեկացանք, որ սույն տարվա մայիս ամսին Ստամբուլ են ժամանել և չեղմագին հյուրասիրվել ամերիկյան ժուրնալիստները, որոնց թվում նաև Ռոյ Հովարտը։ Վերջինս թույլ է տվել իրեն հայ ժողովրդի հասցեին այնպիսի արտահայտություններ անելու, որոնք իրենց զազրելիությամբ բազմիցս գերազանցում են հիտլեր-գեբելսյան վայրահաշունթություններին, թուրք ժուրնալիստների այն հարցին, թե ի՞նչպես է վերաբերում Ռոյ Հովարտը հայ դատին ու հայերի պահանջներին, վերջինս պատասխանել է. — «Նշանակություն մի տաք։ Մենք հայերին մարդ էլ չենք համարում»։

Մենք բուռն կերպով բողոքում ենք բազմադարյան կուլտուրայի տեր հայ ժողովրդի հասցեին ուղղված այս սանձարձակ արտահայտության դեմ և դիմում ենք ամերիկյան ժողովրդի ու առաջին հերթին մեր հոգևոր եղբայրների խղճի դատաստանին։

Հայ ժողովուրդը և իր ծերունազարդ Հայրապետը սիրում են հավատալ, որ Ռոյ Հովարտները արտահայտիչն ու թարգմանը չեն

Հանդիսանում ամերիկյան մարդասեր ու բարեպաշտ ժողովրդի զգացմունքներին:

Մենք հավատացած ենք, որ ամերիկյան ժողովուրդը և հոգևոր դասը չեն դավաճանի երբևէ հարգանքի ու համակրանքի այն զգացմունքներին, որ տածել են հայ ժողովրդի ու նրա դատի հանդեպ և արժանի հակահարված կտան Ռոյ Հովարտների հատյաց ելույթներին:

«Մի սպանանեք»:

«Մի գողանաք»:

Եթե չարագործության դեմ չեն պայքարում և չարագործի ձեռքը զենք են դնում, ապա չարագործությունը ծավալվում ու խորանում է և օրինականացվում ու սրբագործվում վաղեմիության մեջ: Չարիքի ուժեղացման և օրինականացման հնարավորությունը պետք է արժանապես նախատեսեն ու կանխեն բոլոր նրանք, որոնց սրտին թանկ է ժողովրդների բարօրությունն ու խաղաղ համակեցությունը: Չկանխել ակնհայտ չարագործությունը նշանակում է մեղսակից լինել չարագործությանը: Այսօր, երբ աշխարհի ռազմամուլ տարրերն ու նրանց Ռոյ Հովարտի տիպի վարձկան գործակալները զբաղված են համաշխարհային մի նոր

սպանդի կազմակերպմամբ, ժողովրդների միջև տևական խաղաղության հաստատման կողմնակիցները չպետք է անզործունեության մատնվեն: Ժողովուրդների համագործակցությունը տևական խաղաղության պայմաններում նրանց երջանիկ կյանքի հիմքն է կազմում: Մենք ուրախ ենք արձանագրելու, որ ամերիկյան ժողովրդի խաղաղասեր տրադիցիաները ոտնահարող ուժերի շարքում բացակայում են ամերիկյան եկեղեցիների, հատկապես ավետարանական եկեղեցու, կրոնապետները, մեր ազնիվ հոգևոր եղբայրակիցներն ի Քրիստոս:

Հայ ժողովուրդը և իր ծերունազարդ Հայրապետը սիրում են հավատալ, որ ամերիկյան ազնիվ ժողովուրդը և իր բարեպաշտ ու ազնվախոհ հոգևոր դասը կպայքարեն հանուն ժողովրդների միջև տևական խաղաղության հաստատման, հանուն ժողովրդների համագործակցության, որոնցով պայմանավորված է և հայ Դատի արդարացի լուծումը:

Իսկ Մենք Միածնաէջ Սուրբ Տաճարիցս Մեր ջերմեռանդ աղոթքներն ենք վերադառնում առ Բարձրյալն— «Վասն խաղաղության ամենայն աշխարհի և հաստատության սրբո եկեղեցվո, զՏե՛ր աղաչեցուք»:

Գ Ե Վ Ո Ր Գ Զ

ՊԱՏՐԻԱՐԷ-ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

1 նոյեմբեր 1947 թ.

Ս. ԷՋՄԻԱՄԻՆ

